

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Ülevaade Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse koroonakriisimeetmete hetkeolukorrast

Millises seisus on erakorraliste koroonaaegsete laenude tagasimaksmine ja käendused?

Sisukord

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kriisilaenude tagasilaekumine on olnud prognoositust positiivsem	1
Kriisimeetmete rakendamine on kulgenud plaanipäraselt	2
Laekunud tulu, sh intressid, ulatub 25 miljoni euroni ja kahjud pole seni olnud suured	4
Lepingute muudatused on pigem tehnilise iseloomuga	5
Kriisimeetmete rakendamise õppekoht on vajadus suurendada valmisolekut	5
Auditi iseloomustus	7
Riigikontrolli varasemaid auditeid koroonakriisi meetmete valdkonnas	9
Lisa A. Laenumetmete tingimuste kokkuvõte ning laenu saanud ettevõtete arv ja summa	10
Lisa B. Käendusmeetmete tingimuste kokkuvõte	11

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kriisilaenude tagasilaekumine on olnud prognoositust positiivsem

Koroonakriisi laenude-käenduste suure mõju tõttu riigieelarvele vaatas Riigikontroll täpsemalt, milline on tagasimaksmise ja laekunud tulude seis ning kui palju on saadud kahju.

Risk, et kriisimeetmete rakendamisel võivad laenukahjud ulatuda 50%-ni, ei ole realiseerunud. Raha on laekunud prognoositust oluliselt paremini: osa laene on riigieelarvesse makstud tagasi enne laenutähtaja saabumist. Lisaks on intresside ja teenustasudega teenitud 25 miljonit eurot. Lõplikku hinnangut on veel vara anda, sest suur osa ehk 41% väljastatud laenusummast on alles tagastamata ning lepingutähtjad saabuvad 2025. ja 2026. aastal.

Koroonakriisi alguses välja töötatud meetmete abil toetas riik Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kaudu ettevõtteid, laenates neile 224 miljonit eurot ja käendades nende pankadest saadud laene 102 miljoni euro väärtuses. Kriisi ajal antud laenusid on makstud tagasi vastavalt lepingutingimustele, kahjud on seni väikesed ja pangad ei ole seni pidanud käendusi suures ulatuses sisse nõudma.

2024. aasta esimese poolaasta lõpu seisuga on kriisilaenude lepingute alusel tagasi makstud 133 miljonit eurot. Laekunud on 22 miljonit intresse ja 1,1 miljoni euro eest teenustasusid. Vähemalt 60 päeva viivises olevate laenude maht on 4 miljonit eurot. Tagasi ei ole suudetud kriisilaene maksta 2 miljoni väärtuses. Käendatud pangalaenude summa oli kokku 166 miljonit, millest käendatud osa oli 102 miljonit eurot. Tagatistasudena on laekunud 2,3 miljonit, teenustasudena 0,3 miljonit ning täitmisele on pööratud käendusi 0,3 miljoni euro eest.

Tabel 1. Kriisilaenude ja käenduste seis 30.06.2024. aasta seisuga

Laenud	Summad (mln eurot)	Käendused	Summad (mln eurot)
Laenulepingute maht	250	Käendatavate laenude kogusumma pankadelt	166
Kasutusse võetud laenude maht	224	Käendussumma	102
Tagasi makstud laenude summa	133	Lõppenud käenduslepingud	30,6
Laekunud intresse	22	Laekunud tagatistasud	2,3
Teenustasud	1,1	Teenustasud	0,3
Maha kantud laenud	2	Pankadele välja makstud käendused	0,3 ¹

¹ Kahju Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele on väiksem tänu European Investment Fund'i kindlustusele.

Kriisimeetmete rakendamine on kulgenud plaanipäraselt

1. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse (endine Kredex) erakorralised laenud ja käendused olid mõeldud koroonakriisist põhjustatud raskuste leevendamiseks. Lisas A ja B on toodud ülevaates käsitletud laenud ja käendused, mida ettevõtetele pakuti, koos üldiste tingimustega.

2. Kriisilaenude kohta sõlmitud lepingute maht oli 250 miljonit eurot, millest kasutusse võeti 224 miljonit. Üldiselt võtsid ettevõtted kasutusse kogu lepingutes ettenähtud laenuraha. Kasutamata jäänud osast moodustas valdava osa Porto Franco leping, mille kasutamata summa oli 19,6 miljonit eurot ja mis sõlmiti meetme „Erakorraline laen riiklikult olulistele projektidele“ rakendamisel.

3. 30.06.2024. aasta seisuga on laenu täies mahus tagasi maksnud 69 ettevõtet 155-st. Tagasi on makstud 133 miljonit eurot, mis hõlmab nii lõppenud kui ka kehtivaid laenulepinguid. Suurima laenu – 100 miljonit eurot – sai AS Tallink Grupp, kes maksis selle tagasi 2023. aasta lõpus.

Tabel 2. Laenu liigi järgi laenulepingute seis 30.06.2024 seisuga

Lepingu staatus	Laenu liik	Lepingute arv	Kasutusse võetud (mln eurot)	Laenujääk (mln eurot)
Kehtivad	Erakorraline investeerimislaen	21	6,3	3,6
Kehtivad	Erakorraline käibekapitalilaen	43	9,2	4
Kehtivad	Erakorraline laen riiklikele projektidele	4	88,3	79
Kahjujuhtum	Erakorraline investeerimislaen	6 (1*)	1,4	0,9
Kahjujuhtum	Erakorraline käibekapitalilaen	13 (5*)	3,2	1,4
Kahjujuhtum	Erakorraline laen riiklikele projektidele	–	–	–
Lõppenud	Erakorraline investeerimislaen	7	2,8	0
Lõppenud	Erakorraline käibekapitalilaen	62	13	0
Lõppenud	Erakorraline laen riiklikele projektidele	1	100	0

* Bilansist maha kantud laenulepingud.

4. Käibekapitalilaenu puhul võis väljamakseid teha 2021. aasta lõpuni, teiste laenumeetmete puhul (laen riiklikult olulistele projektidele ja investeerimislaen) sellist tingimust ajalise piirangu kohta ei olnud.

5. Riiklikult olulistest projektidest on makseid mitmes osas tehtud ASile Nordic Aviation Group, kellele maksti lepingu sõlmimisel välja 2 miljonit,

Kui palju kriisilaene ja -käendusi anti ning kui palju laenuraha on tagasi laekunud?

Teadmiseks, et

ettevõtete toetamiseks kriisi ajal loodi kaheksa uut meetet (vt ka lisa A ja B):

- erakorraline laen riiklikult olulistele projektidele,
- erakorraline käibekapitalilaen,
- erakorraline investeerimislaen,
- erakorraline proportsionaalne käendus riiklikult olulistele projektidele,
- erakorraline väikelaenu käendus,
- erakorraline käendus majutus- ja toitlustussektorile, reisibüroodele ja reisikorraldajatele,
- erakorraline laenukäendus olemasolevate pangalaenude tagasimaksegraafikute leevendamiseks,
- erakorraline proportsionaalne laenukäendus uutele pangalaenudele.

2023. aastal täiendavad 4 miljonit ja 2024. aastal veel 1,5 miljonit, millest jõuti 30.06.2024. a seisuga 0,5 miljonit eurot tagasi maksta.²

6. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus käendas kriisimeetmete raames kokku 326 laenu. Pankade antud laenude summa oli kokku 166 miljonit, millest sihtasutuse käendatud osa oli 102 miljonit eurot. 30.06.2024. a seisuga on lõppenud 231 laenu käendust summas 30,6 miljonit. 85 laenu käenduse (summas 70,5 miljonit) puhul probleeme ei ole.

7. Laenudest tagasi makstud raha laekub koroonakriisi kriisimeetmete sihtfondi, kust Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus teeb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vahendusel regulaarselt tagasimakseid riigieelarvesse. Pärast seda kui sihtasutus on maha arvestanud oma halduskulud, laekub riigieelarvesse laenu põhiosa, teenitud intressid, lepingutasud ja käendustasud.

8. Kokku kandis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusele meetmete rakendamiseks 814,6 miljonit eurot. Meetme rakendamise esimestel aastatel maksti tagasi riigieelarvesse ka see osa rahast, mis kasutusse ei läinud: 2020. aastal 91,2 miljonit ja 2021. aastal 450,7 miljonit eurot.

9. Järgnevatel aastatel on jätkatud tagasimaksete tegemist vastavalt sellele, kuidas on käenduste hulk vähenenud ning laene tagasi laekunud koos intresside, lepingutasude ja käendustasudega: 2022. aastal 20,4 miljonit, 2023. aastal 121,1 miljonit ja 2024. aasta juuli alguseks 18,8 miljonit eurot.

10. Riigikontroll uuris ka, kas kriisilaenude tagasimaksmiseks kasutatakse Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse teisi laene. Sihtasutuse kinnitusel ei kasutata teisi nende väljastatavaid laene kriisimeetmete refinantseerimiseks, sest tööstuslaenu ja regionaallaenu antakse ainult kindlaksmääratud tegevuste jaoks, mille hulka laenude refinantseerimine ei kuulu. Vaba kasutusotstarbega kapitalilaenu intress on väga kõrge, jäädes vahemikku 7,5–15%, ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse sõnul pole nad viimaste aastate jooksul kapitalilaene välja andnud.

2020. aasta lisaeelarvega määrati Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (endine Kredex) kriisimeetmete haldajaks. Kriisimeetmete eelarveks arvestati 850 miljonit eurot, millest 550 miljonit oli mõeldud laenudeks ja 300 miljonit käendusteks. Lisaeelarve tehti varuga, millega anti signaal, et mis ka ei juhtuks, riik tuleb appi. Hiljem selgus, et kriisi mõjud olid väiksemad, kui algul arvati, mistõttu ei olnud kriisimeetmeid vaja täies mahus rakendada. Riigieelarvest laekus investeerimis- ja käibelaenude sihtfondi 603,4 miljonit ja laenukäenduste sihtfondi 120 miljonit eurot.

² Väljamakse aluseks olevad spetsiifilised tingimused on lisatud laenulepingutesse, ja kui ettevõtte nendele tingimustele vastab, siis peab Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus väljamakse tegema. Tingimused on lepingutes erinevad, eriti laenudel riiklikult olulistele objektidele, kus iga leping on erileping. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse üldtingimuste järgi ei tehta väljamakseid maksejõuetuse korral. Nordic Aviation Groupile tehti väljamakseid, tuginedes laenulepingus määratud sihtotstarbele: „Laenuvõtja on kohustatud kasutama kõiki Laenulemiidi alusel väljamakstud summasid üksnes Laenuvõtja ja/või Grupi liikmete käibevahendite finantseerimiseks seoses COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikust tulenevate kriisikahjude ja eriolukorra mõju leevendamise ning oma tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks seotud kulude katmisega“.

2020. aastal laekus riigieelarvest 120 miljonit ettevõtluse laenukäenduste sihtfondi, 553,4 miljonit käibelaenude sihtfondi (sh riiklikult olulised projektid) ja 50 miljonit eurot investeerimislaenude sihtfondi.

11. Küll aga on võimalik, et kriisilaenude tagasimaksmiseks kasutavad ettevõtted pankadelt saadud laenu, mida käendab Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus ja mida saavad üldjuhul krediitdivõimelised ettevõtted. Sellist arengut peab sihtasutus postitiivseks – kriisilaenu tagasimaksmine käendatud laenuga vähendab sihtasutuse riske.

12. 2023. aasta lõpu seisuga on laenukäenduste sihtfondi jääk 15,4 miljonit, käibelaenude sihtfondi (sh riiklikult olulised projektid) jääk 82,4 miljonit ja investeerimislaenude sihtfondi jääk –5,3 miljonit eurot.

Laekunud tulu, sh intressid, ulatub 25 miljoni euroni ja kahjud pole seni olnud suured

Kui palju on laekunud intresse ja muid tasusid?

13. 30.06.2024. a seisuga on kriisilaenudelt laekunud intresse 22 miljoni eest ja muid tasusid, peamiselt lepingumuudatustelt, 1,1 miljonit eurot. Koroonakriisi ajal antud käendustelt on Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus teeninud käendustasudena 2,3 miljonit eurot.

Kui suures summas on viivises ja maha kantud laene?

14. 2024. aasta juuni lõpu seisuga on vähemalt 60 päeva viivises olev laen 18 ettevõttel, kelle viivises olevate laenude summa on 4 miljonit eurot.

15. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus saadab võlgnevuses ettevõtetele teateid alates hetkest, kui maksetega on hilinetud kolm päeva. Kui võlgnevus on ületanud 40 päeva ja on üle 30 euro, siis saadetakse võlgnikule korduv meeldetuletus tasuda võlgnevus, ning kui seda ikka ei tasuta, lisatakse ettevõtte Creditinfo maksehäirete registrisse. Kui võlgnevus ületab 90 päeva või ettevõtte suhtes alustatakse pankrotimenetlust, siis muudetakse lepingu staatus menetlussüsteemis kahjujuhtumiks.

16. Tagasi pole kriisilaenu maksnud kaheksa ettevõtet kogusummas 2 miljonit eurot, mis on maha kantud. Mahakandmiste hulgas on ka saneerimisel osa nõuded.

17. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse käendatud laenudest on pangad sisse nõudnud viiele ettevõttele antud käendused summas 314 000 eurot. Kahjusumma 30.06.2024. a seisuga on 195 000 eurot, kuna European Investment Fund'i kindlustusest saadi 119 000 eurot hüvitist.

Lepingute muudatused on pigem tehnilise iseloomuga

Kui palju ja milliseid muudatusi on kriisilaenude ja -käenduste lepingutes tehtud?

18. 66 ettevõtte kriisilaenude lepingutes on 30.06.2024. a seisuga kokku tehtud 107 muudatust. Suurem osa muudatusi ei mõjuta maksetähtaega, intressi ega maksegraafikut. Näiteks kooskõlastatakse omanike muutusi, ühinemisi-omandamisi, lisakohustuste võtmist, varade võõrandamist ja muid eritingimusi, finantssuhtarvusi.

19. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus on rahuldanud 34 ettevõtte laenu tähtaja muudatuse taotluse kokku 39 korral, kahel juhul on tähtaega lühendatud. 30 lepingu puhul on tehtud üks tähtaja muudatus, kolme lepingu puhul kaks ja ühe lepingu puhul kolm või enam tähtaja muudatust. Baasintressi tüüpi muudeti kuuel lepingul, mille tulemusel võeti fikseeritud intressimäär asemel kasutusele marginaal pluss 12 kuu Euribor. Ühel lepingul tõsteti fikseeritud intressimäär.

20. Intresside tingimuste muudatus oli tingitud Vabariigi Valitsuse 2020. aasta suvel tehtud otsusest rahastada riiklikult olulisi projekte määraga 2% pluss 12 kuu Euribor. Sellest tulenevalt muudeti sihtasutuse nõukogu suunisel teisi erakorraliste laenude teenusetingimusi. Enne seda otsust olid laenude intressimäärad, mis lähtusid Vabariigi Valitsuse suunisest, vahemikus 1–6%. Erakorraliste laenude intressimäärade kehtestamine jäeti sihtasutuse pädevusse.

21. Kriisimeetmete rakendamisel 2020. aasta kevadel pakuti fikseeritud intressimäär 4–6% aastas. Intressid muutusid, kui muudeti teenuse tingimusi, mis hõlmasid näiteks laenu tagatist ja pikkust. Muudatuste jõustumisel vaadati üle ka varem sõlmitud lepingud. Lisaks fikseeritud intressile hakati pakkuma intressimäär marginaal pluss 12 kuu Euribor, mis oli sel hetkel 0.

22. 63 ettevõtte käenduslepingutes on kokku tehtud 143 muudatust. Neist 90 on olnud tähtaja, 8 käendussumma (viiel korral vähendati ja kolmel korral suurendati käendussummat), 19 käendustasu määra ja 25 muud lepingu muudatused. Tähtaja muudatused olid kõik seotud tähtaja pikendamisega. Muud lepingu muudatused olid näiteks kooskõlastused omanike muutumisel, ühinemised-omandamised, lisakohustuste võtmised, varade võõrandamised.

Kriisimeetmete rakendamise õppekoht on vajadus suurendada valmisolekut

23. Koroonakriisi ajal kujundati nii Eestis kui ka mujal maailmas ettevõtete toetamiseks kiirelt mahukad finantsmeetmed. Finantsmeetmete tingimused erinesid sihtotstarbe, tagatise ja riskimäär poolest.

24. Eestis olid koroonakriisi laenu riskantsemad, sest laene anti ettevõtetele, kes pankandest laenu ei saanud või ei saanud soovitud mahus. Lisaks oli nõutud tagatiste tase madal. Sellest tulenevalt ei ole laenukahjude ega viivislaenu osakaalude võrdlemiseks sobivad ka n-ö tavalised pangalaenu, samuti pole sarnaseid laenuskeeme varasema kogemusega võrdlemiseks olnud Eestis Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusel endal.

25. Peamine kogemus on olnud, et säärases mahus, nagu kardeti, n-ö valmis pandud kriisimeetmeid majanduse päästmiseks tarvis ei läinudki ning raha suunamine ettevõtetele võis kohati olla ebatäpne ja juhuslik. Siin tuleb aga arvestada koroonakriisi ebamäärasusega ning selle kriisi ettearvamatut kulgu. Samas ei täitunud ka algne pessimistlik prognoos, et riskid on nii kõrged, et laenukahjud võivad ulatuda 50%-ni.

26. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse sõnul näitab kriisimeetmete rakendamise kogemus, et tarvis läks nii käendusi kui ka laenusid ning mõlemal oli oma koht ja eesmärk. Kiiresti rakendatav abinõude komplekt võiks olla läbi mõeldud ja valmis, kui peaks tulema kriis, kus sarnaseid meetmeid vaja läheb. Kui meetmed on ennetavalt välja töötatud, siis väheneb risk, et raha läheb kohtadesse, kus seda tegelikult vaja ei oleks.

/allkirjastatud digitaalselt/

Märt Loite
analüüsiosakonna peakontrolör

Auditi iseloomustus

Auditi eesmärk

Audit annab ülevaate Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse väljastatud kriisilaenude ja -käenduste hetkeseisu kohta. Töös analüüsiti, kuidas on laenud tagasi laekunud. Lisaks uuriti, kas ja kui palju on lepingutes tehtud muudatusi ning mis on muudatuste sisu.

Ülevaate koostamise eesmärk oli teha vahekokkuvõtte koroonakriisi ajal 2020. aastal käivitatud ulatuslike finantsmeetmete olukorrast, kus osa lepingute tähtaegadest on peagi saabumas ning laene ja käendusi võimaldati ettevõtetele, kellel oli raskusi pankadest laenude saamisega.

Auditi ulatus

Ülevaate koostamise käigus analüüsiti, kuidas on ettevõtted saanud hakkama koroonakriisi ajal riigi antud laenude tagasimaksmisega. Samuti vaadati üle riigi antud käendused, mis olid vajalikud ettevõtetele pangast laenu saamiseks. Töös käsitleti kõiki Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse ettevõtetele suunatud kriisimeetmeid ja kõiki ettevõtteid, kes neist meetmetest tuge said. Riigikontroll ei vaadanud läbi iga lepingut ega kontrollinud üle, kas tasud ja intressid on õigesti arvatud ja laekunud.

Auditi käsitusviis

Kriisimeetmete hetkeseisu analüüsimiseks kasutati Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse andmeid 30.06.2024. a seisuga. Need andmed sisaldasid järgmist:

- Nimekirja koroonakriisi meetmete kõigist kehtivatest ja lõppenud lepingutest (laenud ja käendused) koos tähtaegadega, intresside/käendustasudega ning nende muudatustega; lepingute staatust, laenude puhul ka jääki, laenusummat, kasutusse võetud laenuraha; käendustel käendusummat ja lepingutasu määra ning käendustasu.
- Täiendavalt kasutati Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse koondstatistikat selle kohta,
 - kui palju ettevõtteid on kriisilaenu tagasi maksnud;
 - mis summas on kriisilaene tagasi makstud;
 - mis summas on kogunenud välja antud laenudelt intresse;
 - mis summas on kogunenud välja antud laenudelt muid tasusid;
 - kui paljude ettevõtete kriisilaenud on viivises (vähemalt 60 päeva);
 - mis summas on kriisilaene viivises (vähemalt 60 päeva);
 - mitme ettevõtte kriisilaenud on maha kantud;
 - mis summas on kriisilaene maha kantud;
 - mis summas on kogunenud tagatistasu;

- mitme ettevõtte käendused on täitmisele pööratud;
- millises summas on käendusi täitmisele pööratud.

Auditi lõpetamise aeg

Auditi toimingud lõpetati 2024. aasta novembris.

Auditi meeskond

Analüütik Argo Tarkiainen, peakontrolör Märt Loite.

Kontaktandmed

Auditi kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniüksusest
tel +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Auditaruande elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Auditaruande kokkuvõte on saadaval ka inglise keeles.

Auditaruande number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 80149.

Riigikontrolli postiaadress on:

Kiriku 2/4

15013 TALLINN

Tel +372 640 0700

riigikontroll@riigikontroll.ee

Riigikontrolli varasemaid auditeid koroonakriisi meetmete valdkonnas

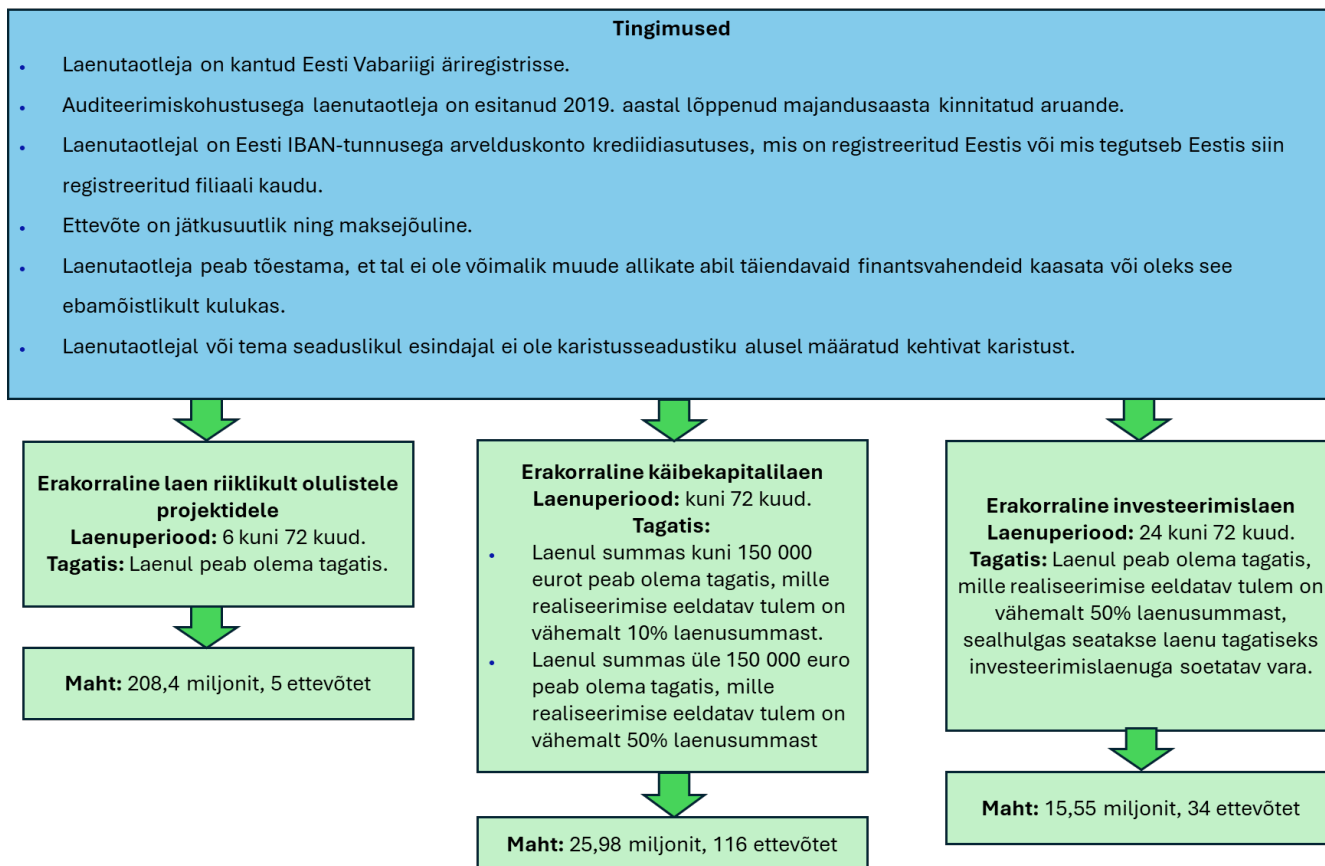
25.11.2020 – KredExi erakorralised meetmed ettevõtetele koroonakriisi mõju leevendamiseks

11.06.2021 – Riiklikult oluliste projektide kriisilaenude menetlus KredExis

07.06.2021 – Kriisilaenude menetlus Maaelu Edendamise Sihtasutuses

Kõik aruanded on kättesaadavad Riigikontrolli koduleheküljelt www.riigikontroll.ee.

Lisa A. Laenumeetmete tingimuste kokkuvõte ning laenu saanud ettevõtete arv ja summa

Lisa B. Käendusmeetmete tingimuste kokkuvõte

